SPOJENÉ STÁTY A MEZINÁRODNÍ KRISE ÚVĚROVÁ.

Se stanoviska Spojených států jest jistě pochopitelno, že jsouce samy v těžké situaci zpěčují se činiti ústupky v otázce evropských dluhů, na jejichž zaplacení mají ovšem plný právní nárok. Jest možno, že platební schopnost evropských dlužníků skutečně není dosud zcela vyčerpána. Na druhé straně placení těchto dluhů je těžké pro Evropu zvláště dnes, kdy poklesem cen a v některých státech i poklesem valuty se toto břemeno ještě zvětšilo, a kdy všecky evropské státy zápasí s hospodářskou krisí, vývozními nesnázemi a finančními těžkostmi.

Avšak rozhodující pro řešení této otázky neměly by být jen zřetele na momentální obtíže na této neb oné straně Atlantického oceánu, nebo zřetele na platební schopnost toho neb onoho státu v přítomném okamžiku, při čemž mohly by být postiženy právě ty státy, jež, jako Československo, v minulosti prováděly obezřetnou politiku co největší hospodárnosti, uskrovnění a finanční nezávislosti na cizině. Otázka t. zv. válečných dluhů musí být chápána jako část celého komplexu otázek mezinárodního zadlužení a jest zejména v příčinné souvislosti s otázkou reparací. Na problém nutno se dívati nejen s hlediska dnešní situace, nýbrž jako na problém, jehož neuspokojivé řešení v minulosti právě dnešní krisi uspíšilo, a který vyžaduje tentokrát řešení lepšího a pokud možno definitivního. Úspěšné rozřešení celého tohoto komplexu jest prvním předpokladem nejen překonání světové úvěrové krise a obnovení mezinárodní důvěry, ale i zabránění nových krisí v budoucnosti. K definitivnímu řešení bude pozdě, až Evropa se skutečně stane zcela insolventní. Avšak, ať již se bude hledati řešení jen provisorní s hlediska dnešní krise, nebo řešení definitivní s hlediska klidného vývoje celého světa na delší dobu do budoucna, jest jasno, že stanovisko Spojených států při tom bude hráti roli rozhodující.

K řádnému pochopení celého problému je především třeba zkoumati platební bilance jednotlivých států, a to jednak Německa a ostatní střední Evropy, jednak západní Evropy a Spojených států. Při tom se objeví, jakou měrou právě neprozřetelná mezinárodní politika úvěrová a nešťastné řešení otázky

reparací a spojeneckých dluhů přispěly k dnešní krisi, a jaké poučení z toho plyne pro budoucnost.

U Německa především zaráží skutečnost, že Německo řadu let vykazovalo pasivní obchodní bilanci, a dokonce i přebytek dovozu zlata, ač na druhé straně muselo platit značné sumy za reparace a úroky z dluhů. Tento stav byl Německu umožněn stále novými úvěry, jež mu poskytovaly zejména Spojené státy, a jež daleko přesahovaly německé transfery na účet reparací. Vývoj platební bilance Německa v posledních 8 letech je patrný z této tabulky (v milionech ř. marek)*:

	Běžné položky				Pohyb kapitálu			
	Zboží	Úroky a dividen.	Jiné služby	Zlato	Celkem	Úvěry dlouhodobé	Krátkodobé	Ostatní
1924	— 1848	+ 159	— 12	— 67	— 1768	+ 1000	+ 355	+ 413
1925	— 2362	— 6	— 600	— 630	— 3598	+ 1178	+ 716	+ 1704
1926	+ 817	— 173	— 710	— 567	— 633	+ 1376	+ 127	— 870
1927	— 2890	— 345	— 1076	— 188	— 4449	+ 1703	+ 2353	+ 443
1928	— 1224	— 563	— 1524	— 917	— 4228	+ 1788	+ 1265	+ 1175
1929	+ 31	— 800	— 1993	+ 440	— 2322	+ 660	+ 747	+ 915
1930	+ 1636	— 825	— 1493	+ 59	— 623	+ 1542	+ 4	— 923
1931	+ 2782	— 1300	— 840	+ 1653	+ 2295	+ 89	+ 477	— 2861
1932	+ 1091	— 940	+ 154	+ 266	+ 571			

Z tabulky vidíme, že Německo vykazovalo přebytek dovozu až do r. 1929. Celková bilance obchodu se zbožím v letech 1924/31 vykazuje čisté pasivum 764 mil. $, u zlata 54 mil. $. U úroků a dividend rostly splátky Německa rok od roku a činily za minulých 8 let celkem 963 mil. $. U vzájemných služeb vlastních sice Německo vykazovalo jisté aktivum (průměrně as 95 mil. $ ročně), jež však bylo daleko vyváženo reparacemi (průměrně 204 mil. $ ročně v transferech a 149 mil. $ ročně in natura), takže i u této položky se jeví celkové pasivum 2062 mil. $. O toto celkové pasivum běžných položek čistých as 4 miliard $ vzrostla za minulých 8 let zadluženost Německa vůči cizině, jak se jeví z přehledu o pohybu kapitálu, který vykazuje stále nové kontrahování úvěrů dlouhodobých i krátkodobých, i odliv kapitálu ve formě akcií a pod.

Světová hospodářská krise a zastavení přílivu nových úvěrů zavinily, že ani značné aktivum obchodní bilance v r. 1931, ani stálý odliv zlata nestačily k splnění všech závazků Německa, takže bylo nutno Německu povoliti odklad reparací a známé

*) Viz „Balances des paiements 1930“, Ženeva 1932, resp. „Deutschlands Wirtschaftslage 1932“, Reichs-Kredit-Ges. Berlin.

bankovní moratorium (Stillhalteabkommen). Jen přísné devisové kontrole pak má Německo co děkovati za to, že jeho měna se nezhroutila, neboť zlaté krytí říšské banky pokleslo s 60% koncem května 1931 na pouhých 24% koncem června r. 1932 (resp. 10%, odečteme-li rediskontní úvěry). Dnes je situace taková, že Německo je zatíženo dluhem as 8 miliard $, z čehož as 3 miliardy jsou krátkodobé úvěry, zatím co jeho pohledávky a investice v cizině se odhadují pouze na 2 miliardy $. Odhaduje se, že kromě reparací Německo bude musit platit as 1.600 marek (400 mil. $), bude-li chtít dostát všem svým závazkům.

Kapitolu pro sebe tvoří otázka reparací. Tyto stanoveny byly v r. 1921 částkou 33 miliard $, jež r. 1929 Youngovým plánem byla snížena skoro na úroveň spojeneckých dluhů Americe, t. j. na 9·5 miliard čili as na třetinu (37 plných splátek po 500 mil. $ ročně a 22 snížených splátek).*) Tento obnos však byl loni v Lausanne opět snížen na pouhých 750 mil. $ (3 miliardy marek), vyžadujících roční splátky ás 45 mil. $ po dobu 36 let, resp. 100 mil. $, připočteme-li další platy z titulů reparačních (půjčky Dawesovy a Youngovy, americké okupační náklady atd.). S připočtením svrchu uvedených 400 mil. $ činila by tedy poplatnost Německa as 500 mil. $ ročně.

Přes to, že německá platební bilance vykazuje i jisté aktivní položky, jest jasno, že Německo bude moci tyto závazky plniti jen tehdy, bude-li disponovati dostatečným přebytkem vývozu a budou-li věřitelské státy, především Spojené státy severoamerické, ochotny odbírati jeho výrobky, neboť jinak by bylo nutno přikročiti i k revisi, resp. konsolidaci německých soukromých dluhů. Při tom padá ještě na váhu, že evropští spojenci počítali při snížení reparací v Lausanne s ústupností Spojených států ve věci mezispojeneckých válečných dluhů. Jestliže by k revisi a podstatnému snížení těchto dluhů nedošlo, bylo by patrně nutno i lausanskou dohodu revidovati. Jinak by muselo dojít k pronikavé protekční politice i v ostatních evropských státech kromě Německa, jež by Evropě umožnila plnění závazků vůči Americe. Na druhé straně nutno uvážit, že čím těžší bude břemeno platební Německa, tím větší bude jeho konkurenční nápor na světovém trhu, k němuž je již dnes

*) Viz Ivan Krno: Youngův reparační plán, Obzor Národohospodářský 1929, str. 536.

tak skvěle vybaveno. Má Amerika skutečný zájem na stupňování ochranářství v Evropě a na zostření dnešního hospodářského boje všech proti všem?

Stejně obtížné, ne-li obtížnější než u Německa, je postavení států východní a jihovýchodní Evropy, neboť zde se jedná vesměs o státy dlužnické s daleko nižší životní úrovní a daleko méně vyspělé než Německo. Krise doléhá na tyto státy tím spíše, že jsou většinou odkázány na vývoz zemědělských produktů, který trpí světovým poklesem cen, a že nemají kromě aktiva obchodní bilance téměř jiných aktiv bilance platební jako Německo nebo státy západní. Celková výše soukromých i veřejných závazků podunajských států, Polska a Řecka se odhaduje na 6 miliard $, což vyžaduje roční službu úrokovou a umořovací as 300 mil. $. Nemají-li tyto státy znovu spoléhati na pomoc ostatního světa ve formě nových úvěrů, je nutno, aby jim byla dána možnost platiti přebytkem svého vývozu, t. j., aby jako celek vykazovaly aktivní obchodní bilanci.

Poněkud jinak se jeví situace států západní Evropy, jež jsou sice vesměs dlužníky Spojených států, ale současně též věřiteli východní Evropy a jiných částí světa. Anglie, Francie i Italie vykazují stále pasivní obchodní bilanci. Toto pasivum je zpravidla vyváženo příjmy z půjček a investic a jinými neviditelnými vývozy. Tak na př. Anglie vykazovala v minulých 5 letech pasivum obchodní bilance průměrně 1900 mil. $ ročně, jež bylo kompensováno hlavně přebytkem příjmů z investic a půjček a z dopravy a jiných služeb. Podobně pasivum obch. bilance Francie (v r. 1929 a 1930 as 470 mil. $ ročně) bylo více než kompensováno reparacemi, úroky z půjček a investic, příjmy z dopravy a aktivním turistickým ruchem, a stejně je tomu u Italie (pasivum obch. bilance r. 1931 as 960 mil. $). Jest ovšem jasno, že jakmile by jejich vývoz neb jejich příjem z titulu neviditelného vývozu značněji poklesl (na př. redukcí reparačních platů, poklesem turistického ruchu a příjmu z dopravy, nebo v důsledku insolvence jejich dlužníků), mělo by to nevyhnutelně v zápětí poruchu jejich platební bilance a nepříznivý vliv na stabilitu měny. Názorným příkladem toho je Anglie, jejíž měna ihned reagovala na zhoršenou platební bilanci. Pasivum obch. bilance totiž vzrostlo z 386 mil. £ v r. 1930 na 410 mil. £ r. 1931, zatím co příjmy

Spojených států, jež je důsledkem jejich protekční politiky, a jejich postavením jako věřitele jest ovšem na trvalo neudržitelná a jest jednou z hlavních příčin dnešní světové krise úvěrové. Platební bilance Spojených států v letech 1922/30 vykazovala celkové aktivum obchodní bilance + 3674 mil. $. Současně jeví stálý přebytek příjmů u položky „úroky z dluhů a investic" a kapitálových důchodů vůbec (celkem + 5781 mil. $). Tyto přebytky byly částečně zaplaceny zlatem (čistý přebytek dovozu − 823 mil. $), a částečně kompensovány různými službami (zejména pasivním turistickým ruchem, remitencemi emigrantů atd., celkem — 5014 mil. $), při čemž vydání činilo as dvojnásobnou částku příjmů (z dopravy, filmů, provisí, pojištění atd.). Zbytek 3618 mil. $ však nebyl nijak kompensován ani zlatem ani službami, a jeví se tudíž jako přírůstek pohledávek Spojených států vůči ostatnímu světu. U pohybu kapitálu skutečně vidíme stálý přebytek, zejména u dlouhodobých úvěrů, poskytnutých druhým státům (za uvedených 9 let až 4559 mil. $), což dokazuje, že i v minulosti Evropa neplatila efektivně všechny své závazky, a že jí Amerika musela k tomuto účelu stále povolovat nové a nové úvěry. Spojené státy zejména povolily značné úvěry Německu, jemuž tím umožnily placení reparací, a reparační splátky opět umožnily spojencům splácení válečných dluhů Americe. Ve skutečnosti tedy jen část dluhů Evropy byla splacena Americe ve zlatě a službách, avšak finanční závislost Evropy ještě vzrostla. Jakmile nastala krise odbytu, jakmile Evropa nemohla posílati dosti zlata do Ameriky a jakmile Amerika nemohla Evropě poskytovati dalších úvěrů, musily nastati obtíže s plněním mezinárodních závazků, zejména reparací a válečných dluhů, a musela vypuknout mezinárodní krise úvěrová.

Těžiště nesnází tedy spočívá především ve svrchu uvedených nesrovnalostech platební bilance Německa a Spojených států v minulosti, a celý problém dnes tudíž lze vlastně redukovati na problém Německa jako hlavního dlužníka a Spojených států jako hlavního věřitele, kdežto západní Evropa figuruje jako prostředník mezi oběma. Má-li Německo, a s ním i ostatní střední Evropa, plniti své závazky, musí vykazovati aktivní obchodní bilanci, t. j. brzditi dovoz a podporovati vývoz. Kdo však má tyto německé a středoevropské výrobky kupovati? Hlavním odběratelem německého zboží až dosud byla ostatní

Evropa (as 75% německého vývozu, as 10% do jihoevropských států). A však může západní Evropa i nadále kupovati v neztenčené neb ještě větší míře než dosud ze střední Evropy, nebude-li mít na druhé straně sama dostatečných vývozních možností ani ve střední Evropě, ani v zámoří? Čím bude moci Evropa jako celek platiti suroviny ze zámoří a spláceti své dluhy, jestliže ostatní části světa, především Spojené státy, nebudou ochotny od ní kupovati více než dosud? Spojené státy nemohou trvale žádati od Evropy splácení dluhů a současně jí v tom brániti svou protekční politikou.

Chtějí-li Spojené státy dosáhnout definitivního řešení tohoto problému a zajistit nerušený vývoj světového hospodářství i v budoucnosti, musí snížiti na rozumnou míru jak své pohledávky, tak svou celní ochranu, aby tím daly Evropě možnost zaplatiti dluhy ve zboží. Poskytnutím nových úvěrů by se definitivní řešení jen oddálilo, což by nebylo v zájmu ani Evropy ani Ameriky. Pokud bude nových úvěrů třeba, nutno je dávati jen v případě nezbytné nutnosti a proti dostatečným zárukám. Budou-li Spojené státy trvati na splácení dluhů a současně pokračovati v protekční politice, přivodí tím úplnou hospodářskou závislost Evropy na Americe, ale i nebezpečné vyčerpání Evropy, na němž přece nemohou mít zájem. Koncese, jež Evropa žádá od Ameriky, mohou se jí zdáti těžkou obětí, ale konečný prospěch z této oběti jak pro Ameriku, tak pro celý svět by jistě daleko vyvážil zisk, kterého by Amerika dočasně dosáhla neústupností v této otázce, jež by musela vésti k úplné insolvenci Evropy a k nové světové krisi v blízké budoucnosti.

Vladimír Nosek.